

акцій, що є само по собі не доволі серйозним припущенням і може мати значний вплив на точність обчислень. Реальний досвід показує, що історичні середні норми дефолту (historical average default rate) можуть значно відрізнятися від реальних. Причому істотні розбіжності в нормах дефолту можуть бути в межах одного рейтингового класу облігацій.

Література

1. Денисенко М.П., Домрачев В.М. та ін. Кредитування та ризику : навч. посібник. – К. : Вид. дім "Професіонал", 2008. – 480 с.
2. Gupta, G.M., Finger, C.C. and Bhatia, M. (1997). *CreditMetrics – Technical Document*, Morgan Guaranty Trust Co. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.riskmetrics.com/research/techdoc>
3. Zumbach, G. (2006 b). The riskmetrics 2006 methodology. Technical report, RiskMetrics Group.
4. Paul Glasserman Monte Carlo Methods in Financial Engineering. Springer, 2004.
5. Haaf H., Reiss O. and Schoenmakers J. (2003). Numerically stable computation of CreditRisk+. Technical report, Weierstrass-Institut.
6. Gordy M. (2000). A Comparative Anatomy of Credit Risk Models. Journal of Banking and Finance, 24 (1-2), 119-149.

УДК 658.14:519.86

Доц. О.Г. Мельник, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"

ФУНКЦІЇ ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ НА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ*

Розглянуто та проаналізовано погляди науковців на трактування та функції діагностики діяльності підприємства. На підставі досліджень виокремлено та охарактеризовано функції системи полікритеріальної діагностики на машинобудівних підприємствах, а саме: інформаційну, аналітичну, ідентифікаційну, попереджувальну, антикризову, регульовальну, спрямовальну, симптоматичну, консультаційно-дорадчу, дослідницьку.

Assoc. prof. O.G. Melnyk – NU "L'vivs'ka Politekhnikha"

The functions of machine-building enterprisers' polycriterial diagnostic

There are in the article the positions of authors for the enterprisers activity diagnostic interpretations are considered and analyzed. By the developed research the functions of the polycriterial machine-building enterprisers diagnostic are identified and systematized, namely: informational, analytical, identification, warning, antidepression, regulation, objectives, symptomatic, consultation, research.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Глобальна фінансово-економічна криза значно ускладнила функціонування машинобудівних підприємств усього світу, та й України зокрема. Вітчизняні підприємства машинобудівної сфери функціонують в умовах катастрофічного спаду попиту, нестачі обігових активів, відсутності доступного кредитування діяльності, згортання виробництва та скорочення персоналу. Безумовно, такий стан справ зумовлений низкою об'єктив-

* Наукові дослідження виконано за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих як грант Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених.

них причин: економічною рецесією, нестабільністю валютного курсу, ускладненням банківського кредитування, стагнацією суміжних з машинобудуванням галузей, протекціоністськими заходами тощо. Але не варто недооцінювати і суб'єктивні чинники, які зумовлюють занепад машинобудівної сфери. До них насамперед варто віднести застарілість технологій, вилучення усіх прибутків інвесторами та власниками та відсутність реінвестування у розвиток підприємств, низьку конкурентоспроможність продукції переважної більшості машинобудівних підприємств та відсутність стратегії її цілеспрямованого підвищення, незнання керівниками та/або власниками реального стану функціонування підприємств чи окремих сфер їхньої діяльності тощо. У таких умовах виникає нагальна потреба на вітчизняних машинобудівних підприємствах, які ще остаточно не втратили власних позицій та не доведені до банкрутства, запроваджувати та використовувати управлінські механізми і технології, які б дали змогу насамперед: сформулювати комплексну інформаційну картину щодо внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства, ідентифікувати основні проблеми та їхній вплив на подальше функціонування, розробити заходи протидії з метою можливого подолання регульованих проблем та адаптації підприємства до умов функціонування. Вирішити ці проблеми на підприємствах дає змогу застосування систем полікритеріальної діагностики, які на засадах індикаторів допомагають оцінити реальний стан справ на підприємстві, виявити відхилення від сукупності критеріїв та стандартів, ідентифікувати складність ситуації та можливість її покращання, а також розробити перелік реактивних, превентивних чи регулювальних заходів. Полікритеріальна діагностика покликана не лише удосконалити інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень, але й спрямована на виконання значного переліку життєво важливих для функціонування підприємства у кризових умовах функцій. Недооцінка власних управлінських можливостей або певні меркантильні інтереси зацікавлених сторін достатньо часто призводять до свідомого чи несвідомого (за відсутності належної кваліфікації, досвіду та знань керівників) поетапного руйнування підприємства, доведення його до банкрутства. Усе це зумовлює актуальність запровадження та використання на підприємствах усіх галузей національної економіки, особливо в машинобудуванні, полікритеріальних систем економічної діагностики різними типами користувачів (власниками, менеджерами, фахівцями, інвесторами, кредиторами) для досягнення властивих їм діагностичних цілей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. Незважаючи на значне поширення поняття діагностики в економічній та виробничо-управлінській практиці, досі не існує однозначності щодо трактування цієї категорії. З огляду на це не систематизовано і функції економічної діагностики діяльності підприємства, оскільки існує значний перелік підходів до їх виокремлення і тлумачення.

Т.О. Загорна, надаючи трактування діагностиці, акцентує увагу на її ідентифікаційно-розпізнавальній функції. Тобто, основною метою діагностики є надання висновку про стан досліджуваного об'єкта. Окрім цього, автор зазначає, що діагностика має дослідницький, пошуковий та пізнавальний характер [1, с. 17-18] О.О. Гетьман та В.М. Шаповал наголошують на тому, що

основним завданням діагностики є обґрунтування управлінських рішень та розроблення заходів, спрямованих на усунення небажаних або аномальних відхилень та підвищення ефективності функціонування підприємства і його складників [2, с. 8-10]. З огляду на зазначене вище, можна стверджувати про існування регульовальної функції діагностики, яка спрямована на усунення відхилень, недоліків, ліквідацію проблем.

Л. Костирко виокремлює чотири різновиди концепцій діагностики залежно від пріоритетності виконуваних функцій, а саме [3, с. 12-18]:

- аналітичну концепцію: передбачає систематичне оцінювання діяльності підприємства за обраними параметрами на підставі даних фінансового, податкового, управлінського, оперативного обліків;
- інформаційну концепцію: розглядає діагностику як систему ідентифікації проблем підприємства, причин, що їх зумовили, з метою інформаційного забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- антикризову концепцію: має на увазі діагностику поточних та потенційних кризових явищ на підприємстві з метою запобігання їхньому негативному впливу на діяльність;
- консультативно-дорадчу концепцію: прирівнює систему діагностики до дорадчих інформаційних систем економічного спрямування локального типу, які базуються на використанні сучасних програмних продуктів, і спрямовані на вирішення конкретних завдань діагностики.

Ш.А. Омаров, аналогічно розглядаючи зазначені вище концепції діагностики, вказує ще й на важливість методичної концепції, відповідно до якої наголошено на цільовому спрямуванні методичного інструментарію діагностичних систем [4, с. 7]. Варто зауважити, що різні управлінські технології можуть базуватись на ідентичних методах досліджень, аналізу, моделювання та ін., що не зумовлює нагальної потреби виокремлення методичної функції діагностики. Г.О. Швиданенко, А.І. Дмитренко, О.І. Олексюк розуміють під діагностикою процес розпізнавання і визначення негативних явищ у діяльності підприємства на основі локальних змін, дослідження взаємозалежностей [5, с. 19], тобто йдеться про ідентифікаційну, досліджувальну та антикризову функцію діагностики.

У монографії за редакцією професора А.Е. Воронкової діагностику розглянуто як різновид управлінської діяльності, спрямований на встановлення і дослідження симптомів, оцінювання внутрішнього стану і виявлення проблем ефективного функціонування й розвитку системи управління, а також розроблення шляхів їх подолання [6, с. 41-43]. Тобто діагностика повинна виконувати на підприємствах три основних функції: ідентифікацію симптомів, дослідження проблем і розроблення заходів протидії. У цій же монографії наголошено на цільовій орієнтації діагностики на підвищення адаптивності системи підприємства та його підсистем.

Отже, аналіз літературних джерел [1-6] свідчить про існування розбіжностей щодо виокремлення та систематизації функцій діагностики, а також щодо їх характеристики.

Мета дослідження. З огляду на результати вивчення літератури [1-6], метою дослідження є визначення основних функцій полікритеріальної діагностики та наведення їх ґрунтовної характеристики.

Табл. 1. Характеристика функцій полікритеріальної діагностики на машинобудівних підприємствах

№ з/п	Функції полікритеріальної діагностики	Коротка характеристика діагностичних функцій
1	Інформаційна	Передбачає перманентний або систематичний збір інформації про усі сфери функціонування підприємства з різних джерел (даних бухгалтерського, податкового, управлінського, статистичного обліків, спеціально виконаних досліджень, даних аудиторських, консалтингових, юридичних агентств тощо), її систематизацію, пріоритезацію та перевірку на достовірність
2	Аналітична	Здійснює деталізацію виробничо-господарської діяльності підприємства за складниками (центрами відповідальності, видами діяльності, показниками, працівниками тощо) залежно від аналітичних цілей
3	Ідентифікаційна	Має на меті ідентифікацію існуючого поточного стану функціонування підприємства, а також його ретроспективного та перспективного станів. При цьому мова йде про встановлення характерних рис, визначення переваг та недоліків, шансів та загроз функціонування.
4	Попереджувальна	Покликана виявити потенційні ризики та розробити перелік заходів уникнення, запобігання та боротьби з ними
5	Антикризова	Передбачає розроблення заходів протидії аномальним кризовим явищам внутрішнього та зовнішнього середовищ у поточному періоді та запобігання виникненню потенційних кризових явищ у майбутньому
6	Регульовальна	Має на меті усунення виявлених відхилень, вирішення існуючих проблем
7	Спрямувальна	Покликана розробляти заходи, що базуються на отриманих результатах діагностики та спрямовуються на покращання стану об'єкта дослідження
8	Симптоматична	Виявляє та інтерпретує "симптоми" існуючого стану підприємства, визначає наскільки стан позитивний, негативний, критичний
9	Консультаційно-дорадча	Передбачає розгляд альтернативності та багатоваріантності заходів, що розробляються конкретними користувачами та спрямовані на цільове вирішення проблем
10	Дослідницька	Базується на цільовому дослідженні різних сфер функціонування підприємства, що передбачає визначення суб'єктів дослідження, процедури та базових параметрів

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Полікритеріальна діагностика – це цільове оцінювання стану підприємства, тенденцій та перспектив розвитку на основі системи індикаторів та сукупності критеріїв з метою інформаційного забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на усунення проблемних моментів та організаційних вад чи на використання шансів ефективного функціонування і сильних позицій підприємства. Діагностика підприємства відрізняється від економічного аналізу масштабністю (діагностика є більш масштабною, а економічний аналіз характеризується більшою конкретністю), інформаційним забезпеченням (економічний аналіз, зазвичай, базується

на обліковій інформації, а діагностика використовує, зокрема дані спеціальних досліджень), результатом (метою економічного аналізу є виявлення ознак ситуації, метою діагностики – формування конкретних рекомендацій) тощо.

На підставі аналізу літературних джерел [1-6] та вивчення практики функціонування машинобудівних підприємств виокремлено основні функції полікритеріальної діагностики та наведено їх ґрунтовну характеристику (табл. 1).

Висновки та перспективи подальших досліджень. З огляду на результати виконаних досліджень, варто зауважити, що полікритеріальна діагностика на вітчизняних машинобудівних підприємствах покликана виконати перелік життєво важливих функцій: від інформаційної до антикризової. Запровадження та використання полікритеріальних діагностичних систем дає змогу істотно підвищити рівень ефективності управління підприємствами, а також задіяти усі існуючі внутрішні та зовнішні резерви в умовах ресурсних обмежень. Варто зауважити, що процес діагностики – це не одноразовий захід, а систематична перманентна діяльність, яка передбачає дослідження тенденцій, виявлення загроз та перспектив розвитку. Незаперечна потреба удосконалення систем управління вітчизняних підприємств на засадах використання діагностичних концепцій з одного боку, і відсутність методологічної бази здійснення діагностичних процедур залежно від завдань оцінювання – з іншого, зумовлюють актуальність подальшого розвитку теоретичних і прикладних засад полікритеріальної діагностики. Подальші дослідження за проблемою доцільно здійснювати у сфері удосконалення системи критеріїв комплексної діагностики діяльності машинобудівних підприємств.

Література

1. **Загорна Т.О.** Економічна діагностика : навч. посібник / Т.О. Загорна. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 400 с.
2. **Гетьман О.О.** Економічна діагностика : навч. посібник [для студ. ВНЗ] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 307 с.
3. **Костирко Л.А.** Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства : монографія / Л.А. Костирко. – 2-ге вид. [перероб. і доп.]. – Харків : Фактор, 2008. – 336 с.
4. **Омаров Ш.А.** Діагностика результатів діяльності коксохімічних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Ш.А. Омаров. – Харків, 2008. – 20 с.
5. **Швиданенко Г.О.** Бізнес-діагностика підприємства : навч. посібник / Г.О. Швиданенко, А.І. Дмитренко, О.І. Олексюк. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 344 с.
6. **Діагностика стану підприємства: теорія і практика : монографія / за ред. проф. А.Е. Воронкової.** – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 448 с.

УДК 330.322.011

Ст. викл. *К.М. Хаустова* – *Мукачівський ДУ*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПІДХОДУ

Розглянуто основні аспекти визначення і оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства на основі стратегічного підходу. Визначено сутність інвестиційно-інноваційного потенціалу, розроблено структурну модель та методику його оцінки згідно з поставленими стратегічними цілями.